

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2023-2-1>

УДК 338.24:[332.142+332.146]

JEL Q01, O21, R58

М. І. Мельник

доктор економічних наук, професор, завідувач відділу просторового розвитку ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів
e-mail: mar.melnyk@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8869-8666>

І. Р. Залуцький

кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу просторового розвитку ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів
e-mail: zalutskij.ivan@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3652-1145>

В. А. Мельник

аспірант відділу регіональної економічної політики ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів
e-mail: melnyk.vlad22@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-1137-9398>

КОНЦЕПТ РЕЗИЛІЄНТНОСТІ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ЕНДОГЕНІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Установлено, що детермінантом методології практики зміцнення резилієнтності національних і місцевих систем є превентивний аналіз системи резилієнтності. Визначено етапи розроблення та впровадження концепції стійкості (резилієнтності) економіки різних рівнів і типів. Доведено, що першоосновою динамічного відновлення та резилієнтного зміцнення економіки регіонів має бути резилієнтність національного законодавства. Обґрунтовано концептуальні напрями формування резилієнтності економіки регіонів в умовах ендогенізації регіонального розвитку: виробництво якісної екобезпечної сільгосппродукції та її експорторієнтована переробка; повоєнне відновлення, модернізація та розвиток різних видів інфраструктури в регіоні; забезпечення інфраструктурної з'єднаності з ЄС; цифрові трансформація і розвиток; інноваційна трансформація місцевої економіки на засадах смарт-спеціалізації; упровадження принципів «зеленої економіки»; підтримка проєктів і програм міжрегіональної взаємодії територіальних громад на засадах розвитку інститутів громадянського суспільства, суспільних ініціатив, спрямованих на створення умов для малих і середніх підприємств щодо впровадження принципів циркулярного екологічно безпечного виробництва; інвестування в науково-дослідну діяльність; інституційна адаптація механізмів міжнародного та регіонального співробітництва у сфері охорони довкілля; забезпечення системності, збалансованості, узгодженості та публічності у сфері просторового розвитку.

Ключові слова: економіка регіонів, концепція резилієнтності, ендогенізація регіонального розвитку.

Melnyk M. I., Zalutskyy I. R., Melnyk V. A. THE CONCEPT OF THE RESILIENCE OF THE REGIONAL ECONOMY IN CONDITIONS OF ENDOGENIZATION OF REGIONAL DEVELOPMENT

The article discusses the problem of strengthening the resilience of the regional economy in conditions of endogenization of regional development. The content and methodological basis of the international practice of strengthening the resilience of national and local systems are outlined. The article reveals that the modern methodology is determined by a preventive analysis of the resilience system through the identification and mutual influence of risks on specific types of assets in the context of a gradual balanced strengthening of the system's ability to absorb, adapt, or transform it in conditions of probable, inevitable, or current shocks. The general principles of strengthening resilience include preparedness, responsiveness, connectivity, learning and innovation, self-organization, diversity and redundancy, inclusion, social cohesion, and thresholds. The article defines the main stages of the development and implementation of the system-forming concept of economic resilience at the level of regions, territorial communities, and functional types of territories as a fundamental legal act of dynamic-preventive sectoral-functional forecasting and planning of balanced strengthening of the resilience of relevant objects of state regional policy. The authors prove that dynamic recovery and resilient strengthening of the regional economy should be based on the resilience of the national legislation adapted to the international practice of strengthening the resilience of socio-economic systems. Conceptual directions for the formation of the resilience of the regional economy in conditions of endogenization of regional development are substantiated, in particular: production of environmentally safe and high-quality agricultural products, their export-oriented processing; post-war restoration, modernization, and development of critical, civil, transport-logistics, energy, industrial, tourism-logistics infrastructure in the region; ensuring infrastructure connectivity with the EU; digital transformation and digital development in the region and territorial communities;

innovative transformation of the local economy based on smart specialization; implementation of "green economy" principles and adaptation of regional development policy instruments to the goals of the "European Green Course"; support of projects and programs of interregional interaction of territorial communities on the basis of the development of civil society institutions, social initiatives aimed at creating conditions for small and medium-sized enterprises to implement the principles of circular ecologically safe production; investing in research activities; institutional adaptation of mechanisms of international and regional cooperation in the field of environmental protection, in particular within the framework of environmental protection activities of governmental and non-governmental international organizations, for protection, analysis, and control of the state of the environment and natural territories and objects subject to special protection, as well as recording the facts of environmental offenses and crimes; ensuring systemic nature, balance, consistency, and publicity in the field of spatial development.

Keywords: economy of regions, concept of resilience, endogenization of regional development.

Постановка проблеми. Безпрецедентне посилення ризиків нестабільності, невизначеності, складності, неоднозначності та істотне ослаблення реалізації верховенства права на тлі тривалої збройної агресії російської федерації проти України посилює потребу у формуванні цивілізаційної суб'єктності країни крізь призму радикального переосмислення місця національної стійкості як в ієрархії потреб та інтересів людини, так і суб'єктів господарювання, регіонів і держави загалом.

У сучасному турбулентному світі не достатньо просто мати цивілізаційну суб'єктність, вона повинна бути стійкою, або резилентною (від. англ. Resilience – життестійкість, спроможність відновлюватись) [1; 2]. З огляду на головні тактичні завдання економічного розвитку України (забезпечення стійкості зростання економіки, збільшення темпів зростання і зміна структури зростання за рахунок істотного розширення несировинної складової [3]) невідворотність формування політики резилентності національної економіки є очевидною. Концепція формування резилентності, що активно розвивається, упродовж останніх кількох років стала важливим і гіперпопулярним напрямом світових досліджень, зокрема щодо розбудови різних систем [4], та є одним з найскладніших комплексних напрямів досліджень.

Аналіз останніх досліджень. Специфіка імплементації світоглядної парадигми сталого розвитку, а також формування механізмів реалізації її цілей на національному, регіональному та місцевому рівнях ґрунтовно висвітлюється багатьма провідними вченими у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі, де автори використовують досить велику кількість споріднених термінів: «сталість», «стійкість», «стабільність», «збалансованість», «врівноваженість» та ін.

На вивченні резилентності соціально-екологічних систем як основи сталого розвитку зосереджується міжнародна дослідницька організація Resilience Alliance. Розробленню проблематики резилентності соціально-економічної системи присвячено праці таких дослідників, як А. Бойко, Л. Власюк, У. Іванюк, С. Козловський, П. Кругман, Дж. Кларк, Е. Мітчелл, Дж. Волш, К. Фостер, Х. – І. Хуан та ін.

Різні аспекти національної резилентності досліджують М. Білинська, С. Божок, О. Корольчук, С. Пирожков, Н. Хамітов та ін. Виокремлення складових резилентності громади обґрунтовує О. Пахненко [5]. Використовуючи термін «резилентність», У. Іванюк аргументовано стверджує, що проблематика дослідження резилентності

соціально-економічних систем актуалізується в сучасних умовах нерівноважної, нелінійної економічної реальності, зокрема під впливом різного роду кризових ситуацій, а теорія та методологія дослідження резилентності соціально-економічної системи актуалізує підходи та механізми управління безпекою та адаптивними властивостями функціонування системи в умовах впливу екзогенних загроз і небезпек, здатністю до відновлення та переорієнтації після впливу зовнішніх глобальних шоків і викликів за рахунок внутрішніх адаптивних драйверів, ендегенного потенціалу та відновлення системоформувальних структурно-функціональних елементів [6, с. 288-289].

Р. Мартін підкреслює вплив спеціалізації та локалізації економіки регіону, її структури на резилентність регіону до шоків, розвиваючи ідею резилентності та розглядаючи її корисність як допоміжний засіб для розуміння реакції регіональних економік на серйозні рецесійні потрясіння [7, с. 1-32]. Важливою складовою комплексного дослідження колективу науковців ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України» є розроблення та апробація методики оцінювання наслідків впливу глобальних викликів і шоків за період 2008-2022 рр. на резилентність ендегенного соціально-економічного розвитку регіонів України [8].

Позаяк у контексті сучасних загальнодержавних викликів конкурентну позицію України у світі визнано нестійкою [9], а вітчизняна економічна система істотно ослаблена вимушеним протистоянням у російсько-українській війні, підвищенням загального рівня ризику ведення господарської діяльності, скороченням ділової активності та економічною рецесією, є очевидною невідворотність цілеспрямованої ендегенізації регіонального розвитку на засадах резилентності економіки регіонів, що підкреслює важливість подальших досліджень.

Мета статті – розкрити методологічні засади, виокремити етапність і концептуальні напрями формування резилентності економіки регіонів в умовах ендегенізації регіонального розвитку.

Основні результати дослідження. Виникнення концепції резилентності, яка стала відома світу більш ніж 40 років тому, пов'язують з такими науковцями, як Е. Werner та R. Smith. Саме поняття прийшло з фізики й означає властивість матерії набувати початкової форми після деформації, яка відбулась у результаті тиску або опору матеріалу.

На багатогранності методологічної основи дослідження резилентності наголошує У. Іванюк [6,

с. 285], адже використання міждисциплінарного підходу до вивчення цієї проблематики пов'язано із застосуванням методів, що використовуються різними науковими дисциплінами: управлінням ризиками (risk management), кризовим управлінням (crisis management), теорією надійності (reliability theory), управлінням безпекою (security management), безпекою систем (system safety) та іншими. Ці напрями досліджень істотно вплинули на становлення та розвиток теорії резилентності соціально-економічних систем.

З позицій сучасної міжнародної практики, на думку Є. Божка, С. Пирожкова та Н. Хамітова, резилентність – це здатність суб'єкта міжнародних відносин протидіяти гібридним загрозам. Ознаки, що обумовлюють таку здатність, не завжди притаманні тим чи іншим суб'єктам, у багатьох випадках їх необхідно набувати. Резилентність починається з розуміння гібридних загроз, які постійно «мігрують» і змінюються, а отже, країні як цивілізаційному суб'єкту потрібна динамічна ідентифікація потенційних гібридних ризиків за результатами всебічного вивчення зовнішнього та внутрішнього середовища. Не менш важливим для резилентності є усвідомлення здатності до неї, тобто наявності притаманних для цього ознак, та визначення тих якостей, яких слід набути [1, с. 75-76].

В опублікованому Міністерством міжнародного розвитку Великої Британії у 2011 р. дослідженні щодо проблематики резилентності до катастроф [10, с. 6] наводяться такі три основні визначення резилентності, широко цитовані в міжнародному експертному середовищі:

- здатність системи, спільноти чи суспільства, які піддаються небезпеці, протистояти, поглинати, своєчасно та ефективно пристосуватися до наслідків небезпеки та відновитися від них (Міжнародна стратегія ООН зі зменшення ризиків лих);
- здатність соціальної або екологічної системи поглинати збурення, зберігаючи водночас однакову базову структуру та способи функціонування, здатність до самоорганізації та здатність адаптуватися до стресу та змін (Міжурядова група експертів зі зміни клімату);
- здатність системи поглинати збурення та реорганізуватися під час змін (Альянс резилентності).

Розглядаючи резилентність у контексті проблеми розвитку, Міністерство міжнародного розвитку Великої Британії сформулювало таке визначення: резилентність до катастроф – це здатність країн, спільнот і домогосподарств керувати змінами, підтримуючи або змінюючи рівень життя в умовах потрясінь або стресів (таких як землетруси, посуха або насильницький конфлікт), коли під загрозою їхні довгострокові перспективи [10, с. 6].

Англійський дослідник Е. Мітчелл, зауважуючи, що основні учасники здебільшого висвітлювали резилентність як політичну програму, позбавлену чітких технічних вказівок щодо її додаткової цінності та того, як вона змінює програмування на місцях, а також з позиції переходу від хорошої ідеї до хорошої

практики, констатує, що резилентність набула істотного значення після перегляду ефективності систем гуманітарної допомоги та допомоги розвитку у світлі двох великих криз у сфері продовольчої безпеки у Східній та Західній Африці в поєднанні з переговорами щодо періоду після 2015 р. стосовно зменшення ризику стихійних лих, зміни клімату, розвитку та забезпечення ресурсами [11, с. 1]. Дослідник, образно розкриваючи сутність резилентності на прикладі бамбука, який гнеться під вагою снігу, але з настанням весни знову стоїть, наголошує: це здатність домогосподарств, громад і держав – верств суспільства – поглинати та оговтуватися від потрясінь, одночасно позитивно адаптуючись і трансформуючи свої структури та засоби для життя стикатися з тривалими стресами, змінами та невизначеністю. Резилентність передбачає активне розуміння ландшафту ризиків у кожному контексті, визначаючи, де – в якому шарі суспільства – ці ризики найкраще контролювати, керувати ними та напрацювати зміцнення цих компонентів резилентності, а отже, розширення можливостей різних верств суспільства впоратися з тими ризиками, з якими вони стикаються у своєму повсякденному житті [11]. Сформульовану Е. Мітчеллом дефініцію резилентності імплементовано в термінологію Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР): резилентність – це здатність домогосподарств, спільнот і націй поглинати потрясіння та відновлюватися після них, одночасно позитивно адаптуючи та трансформуючи свої структури та засоби для життя в умовах довготривалих стресів, змін і невизначеності [12, с. 70]

Резилентність є основою всіх міжнародних платформ після 2015 р. Прийнята після COP 21 Паризька угода закликає держави та інші зацікавлені сторони «підвищити здатність адаптуватися до несприятливих впливів зміни клімату та сприяти резилентності до зміни клімату». Сендайська рамкова програма закликає «інвестувати в зменшення ризику стихійних лих для резилентності», а Аддис-Абебська програма дій наголошує на необхідності зміцнення резилентності найбільш уразливих спільнот до потрясінь шляхом надання і захисту основних соціальних послуг. Як зазначено в Основних обов'язках Всесвітнього гуманітарного саміту, підвищення резилентності допомагає зменшити залежність людей та інституцій від іноземної допомоги та дозволити їм краще протистояти кризам. Це також є способом посилити національні та місцеві системи замість того, щоб обходити їх [12, с. 16].

З огляду на особливу складність національної економіки А. Бойко виділяє такі сутнісні ознаки резилентності національної економіки [13, с. 5-19]:

- надійність економічної системи, тобто здатність долати збої у функціонуванні, що виникають унаслідок дії шоківих впливів, надлишковість, тобто наявність у системі надлишкових потужностей, які можуть бути задіяні внаслідок виходу з ладу основних потужностей;

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

- адаптивність, тобто здатність пристосовуватися до шоківих впливів з можливою трансформацією негативних результатів у позитивні. Факторами адаптивності автор називає розмір та ефективність ринку, адаптивність до коливань зовнішньої кон'юнктури, здатність пристосовуватися до кліматичних змін, регіональні диспропорції (розрив між максимальним і мінімальним значеннями);
- реагування, тобто здатність до швидкої мобілізації зусиль населення, підприємств, держави в умовах шоківих впливів;
- відновлення, тобто здатність пристосовуватися до нових обставин, що виникли в результаті шоківих впливів;
- автономність, тобто незалежність функціонування спеціальних систем управління в умовах кризи, що формується як

результат самоорганізації систем і керувальних впливів системи державного управління;

- ступінь керованості, тобто здатність економічної системи підтримувати функціональний стан, за якого завдяки дії спеціальних систем управління забезпечується підтримка динамічної постійності життєво важливих функцій і параметрів системи в разі різних змін внутрішнього та зовнішнього середовища.

Наведені ознаки, на нашу думку, є загальним методологічним підґрунтям висвітлення особливостей національної економіки під час її функціонування під дією зовнішніх і внутрішніх шоківих впливів.

Важливо враховувати, що ОЕСР виокремлено три основні ознаки резилентності соціально-економічної системи: абсорбтивну здатність (*absorptive capacity*), адаптивну здатність (*adaptive capacity*) та трансформативну здатність (*transformative capacity*) (табл. 1).

Таблиця 1

Ознаки резилентності соціально-економічної системи

Тип ознаки	Зміст ознаки
Абсорбтивна (поглинальна) здатність	Здатність системи готуватися до негативного впливу, пом'якшувати його або запобігати йому, використовуючи заздалегідь визначені реакції подолання, щоб зберегти та відновити найважливіші основні структури та функції. Це охоплює механізми подолання, які використовуються в періоді шоку
Адаптивна здатність	Здатність системи корегувати, модифікувати або змінювати свої характеристики, спрямовані на пом'якшення потенційної майбутньої шкоди та використання можливостей, зберігаючи ідентичність функціонування без серйозних якісних змін функцій чи структури. Приклади адаптивної здатності містять диверсифікацію засобів існування, залучення приватного сектору для надання базових послуг тощо
Трансформативна здатність	Здатність створювати принципово нову систему, для якої шок більше не матиме жодного впливу. Це може бути потрібно в екологічних, економічних або соціальних випадках, що роблять структуру наявної системи неспроможною. Приклади трансформативної здатності охоплюють запровадження механізмів розв'язання конфліктів, містобудівних заходів і заходів щодо викорінення корупції тощо

Джерело: складено авторами за [12].

Можемо констатувати, що домінуючий тип ознаки резилентності соціально-економічної системи визначається результатом підтримки нею динамічного балансу між здатністю до поглинання, адаптації та трансформації:

- стабільність (*stability*) – здатність справитися з поглинанням, продовжуючи існування;
- гнучкість (*flexibility*) – здатність адаптуватися шляхом поступового корегування;
- зміна (*change*) – здатність трансформуватися та оновлюватися.

Зокрема, гнучкість (*flexibility*) відображає здатність системи за рахунок адаптації своєї структури та ресурсного потенціалу швидко відновлювати ефективне післяшокове функціонування.

З позиції політики програмної підтримки ОЕСР, побудова резилентності є процесом, який спрямований на посилення комбінованого поглинання (або подолання), адаптаційних і трансформаційних здібностей домогосподарств, спільнот і націй, водночас гарантуючи, що благополуччя і стандарти життя груп людей та окремих осіб, на яких прямо чи опосередковано впливає конкретна програма, не постраждають.

Підкреслюючи, наскільки важливою є резилентність, ОЕСР акцентує, що вона «вимагає підтримки на всіх суспільних рівнях: регіональних, національних, провінційних, місцевих і на рівні домогосподарств через інтегровану національну / міжнародну реакцію за спільною участю гуманітарної допомоги та допомоги, спрямованої на розвиток», привертаючи увагу до імплементації на всіх рівнях загальних принципів резилентності [12, с. 39, с. 76-77], які підтримуються ОЕСР, зокрема:

- готовність (*preparedness*) – знання та можливості для ефективного передбачення, реагування та відновлення від впливу ймовірних, неминучих або поточних небезпечних подій або умов;
- чутливість (*responsiveness*) – швидке та позитивне реагування в разі та після кризи;
- зв'язність (*connectivity*) – ступінь зв'язку або відокремлення між людьми, місцями та речами; характер і сила взаємодії між компонентами системи;
- навчання та інновації (*learning and innovation*) – набуття знань або навичок, що призводить до змін у сфері усвідомлення в колективі,

результатом чого є нові норми, ідеології та інститути;

- самоорганізація (self-organisation) – здатність формувати формальні чи неформальні мережі, установи, організації або інші суспільні колективи незалежно від держави чи іншої центральної влади;
- різноманітність і надлишковість (diversity and redundancy) – наявність багатьох різних форм, типів або ідей і надлишок можливостей, резервні системи, які дозволяють підтримувати основні функції у разі збоїв;
- інклюзивність (inclusion) – представництво різноманітних зацікавлених сторін у процесах прийняття рішень;
- соціальна згуртованість (social cohesion) – пов’язана з почуттям приналежності до спільноти, із солідарністю та взаємоповагою між її членами; взаємини між владою та громадянами, які дають змогу кожному почуватися залученим і мати рівні права, політичні та соціальні можливості;
- пороговість (thresholds) – прийнятні рівні добробуту, чітко визначений доступ до прав і стійкі межі доступу до спільних ресурсів.

Погоджуємось з У. Іванюк [6, с. 288], що сучасна економіка має бути досить міцною для поглинання шоків і водночас досить гнучкою для перегрупування своїх елементів та основних ресурсів задля продовження зростання в нових умовах. Стійкість є зовнішньою формою, зовнішнім проявом внутрішньої структури системи, тому основа стійкості закладена всередині макроекономічної системи. Щоб змінити її стійкість до впливу зовнішніх негативних і руйнівних факторів, належить насамперед удосконалити макроекономічну систему зсередини. У цьому контексті стійкості економічної системи відповідають ендогенно орієнтовані моделі економіки.

Слід ураховувати, що системний підхід ОЕСР стосовно забезпечення резилентності базується на превентивному аналізі системи резилентності, який забезпечує:

- спільний погляд на ландшафт ризику, з яким стикаються люди;
- розуміння щодо системи, яка потрібна для всебічного благополуччя;
- аналіз того, як ландшафт ризику впливає на основні компоненти системи добробуту, які компоненти стійкі, які ні, чому;
- спільне розуміння впливу влади, її ролі у сприянні або перешкоджанні резилентності крізь призму доступу до активів;
- спільне бачення на цій основі того, що потрібно зробити, аби посилити резилентність системи та як інтегрувати ці аспекти в політику, стратегію та зусилля з розвитку в кожному шарі суспільства.

Рекомендації ОЕСР фокусують на доцільності застосування п’ятиетапного модульного підходу до аналізу та розгляду того, як система може планувати / готуватися, сприймати, відновлюватися та адаптуватися до збоїв так, щоб мінімізувати вплив на критичні функції системи.

Цей інструмент аналізу резилентності систем базується на традиційному управлінні ризиками, але не замінює його підходи.

Він розроблений, щоб бути максимально легким, швидким і простим у використанні на основі п’яти основних етапів розширеного аналізу резилентності системи, які є взаємопов’язаними та спрямовані на комбіноване посилення здатності до поглинання, адаптації в системі чи її трансформації з огляду на системне зміцнення резилентності системи до майбутніх шоків (табл. 2).

Отже, ідентифікація основних ризиків є лише вихідним етапом аналізу резилентності системи.

Таблиця 2

Аналіз резилентності систем – п’ятиетапний модульний підхід ОЕСР

Назва модуля (етапу)	Мета модуля (етапу)	Зміст основних кроків
1	2	3
Ризики	Ідентифікація основних ризиків	Визначення основних ризиків; оцінювання імовірності та впливу основних ризиків; визначення загальної тяжкості різних ризиків. Згрупування цих ризиків і стресів за типами капіталу: фінансовий, людський, природний, фізичний, політичний і соціальний
Капітал	Визначення активів за типами капіталу та розуміння того, як вони реагують на ризики	Визначення наявних активів, які належать до кожного із шести типів капіталу. Визначення міри реагування (добре чи погано) кожного капітального активу щодо виявлених ризиків. Аналіз специфіки впливу ідентифікованого ризику на активи в системі за шкалою від 1 до 4: 0 – не впливає на цей компонент системи; 1 – мінімальний вплив; 2 – значний вплив, ефекти обмежені та тимчасові; 3 – значний вплив, наслідки будуть відчутні в середньо – або довгостроковій перспективі та / або незворотні; 4 – серйозний вплив, системний компонент постраждав глибоко й надовго. Розрахунок середнього бала для кожного типу капіталу на основі відносної сили та слабкості реагування капітальних активів щодо ідентифікованих ризиків. Формування загального розуміння важливості ідентифікованих ризиків у системі та того, як активи реагують на ці ризики
Пробіли (прогалини)	Визначення прогалин у системі наявної підтримки для посилення резилентності та стратегічних пріоритетів	Огляд діапазону наявних ініціатив щодо відносної сили або слабкості активів у системі. Виявлення прогалин для подальшого зміцнення активу, який уже демонструє резилентність, або для усунення слабких місць активу, де було показано, що він погано реагує на ризик, а також додаткових ініціатив для усунення потенційних прогалин у програмуванні на всіх рівнях – громад, регіону держави тощо. Виокремлення (уточнення) стратегічних пріоритетів на основі порівняльних переваг

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

1	2	3
Впливи (потужність)	Аналіз стейкхолдерів і влади, що впливають на доступ до активів	Проведення «аналізу влади» щодо здатності людей отримати доступ до активів. Формування загального розуміння щодо зацікавлених сторін, які впливають на систему та можуть зіграти певну роль у сприянні зміцненню активів або обмеженні зусиль щодо зміцнення активів перед виявленими ризиками. Визначення потенційних партнерів для уточнення, погодження, виконання стратегії
Резилентна система	Завершення «системного» підходу – стратегічні та програмні пріоритети на «рівень»	Відображення можливостей поглинання, адаптації та трансформації для зміцнення резилентності. Досягнення консенсусу щодо зосередженості стратегії на інтегруванні визначених пріоритетів для зміцнення активів на різних рівнях системи, взаємозв'язків між цими рівнями для зміцнення здатності до поглинання, адаптації в системі чи її трансформації з огляду на системне посилення резилентності системи до майбутніх шоків

Джерело: складено авторами за [11; 12].

Оцінювання ризиків здійснюється крізь призму їхнього впливу на конкретні види активів, структуру яких згідно з методологією ОЕСР класифіковано та згруповано залежно від призначення за такими типами капіталу:

- фінансовий капітал – продаж додаткової продукції, банківські послуги, кредитна / ощадна група, офіційне працевлаштування, подарунки / пожертви, дохід для покриття основних потреб, неформальна зайнятість, економія, переказ коштів тощо;
- людський капітал – компетенції, знання, звички, освіта, здоров'я, професійні навички та ін.;
- природний капітал – біорізноманіття навколишнього середовища, ліс, земля для сільського господарства / тваринництва, тваринництво, корисні копалини, річки та водосховища, джерела питної води та ін.;
- фізичний капітал – товари, питна вода, енергія, предмети першої необхідності в домі, транспортні засоби, продуктивна земля / продуктивний капітал, санітарія, соціальна інфраструктура, укриття та ін.;
- політичний капітал – доступ до владних осіб, знання прав і обов'язків, членство в політичних партіях, участь у зборах громади, участь у громадських організаціях, що впливають на місцеві владні структури, участь у демократичних процесах (вибори, децентралізація);
- соціальний капітал – громадські комітети, формальні / неформальні механізми управління конфліктами, неформальна соціальна взаємодія, заходи щодо захисту дівчат і хлопчиків, членство в офіційних громадських групах, взаємна підтримка, участь жінок у житті громади та ін.

Зауважимо, «Загальні умови надання позик Міжнародним банком реконструкції та розвитку регламентують», що активи охоплюють майно, доходи та вимоги будь-якого виду, а «Стандартними положеннями та умовами Європейського банку реконструкції та розвитку» визначено, що категорія «активи» охоплює майно, доходи або вимоги будь-якого виду. Показово, що новою версією «Концептуальних основ фінансової звітності» від 29.03.2018 р., виданою Радою з Міжнародних стандартів фінансової звітності (Радою з МФЗС),

упроваджено нові визначення понять «актив», «економічний ресурс», «зобов'язання» [14]: актив – існуючий економічний ресурс, контрольований організацією в результаті минулих подій; економічний ресурс – право організації, що надає потенціал для отримання економічних вигід; зобов'язання – існуючий обов'язок організації в результаті минулих подій, урегулювання якого призведе до зменшення економічних ресурсів.

Очевидно, що міжнародною спільнотою активи розглядаються саме як існуючі економічні ресурси. Проте ретроспективний аналіз природи правового врегулювання терміна «активи» засвідчує вкрай різноманітні варіанти сучасного трактування його змісту в актах законодавства України. Зауважимо, що в Україні основним планувальним документом для реалізації секторальних стратегій розвитку, координації державної політики в різних сферах, досягнення ефективності використання державних ресурсів у територіальних громадах і регіонах в інтересах людини, єдності держави, збереження навколишнього природного середовища та сталого використання природних ресурсів для нинішнього та майбутніх поколінь українців є чинна Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки [9]. У цьому нормативному акті зазначено, що об'єктом сучасної державної регіональної політики є розбудова конкурентоспроможного регіону та функціональної території шляхом залучення усіх суб'єктів розвитку та використання потенціалу ключових активів регіону / території.

Однак, попри констатацію недосконалої системи національної стійкості та захисту об'єктів критичної інфраструктури, у зазначеному документі не наведено жодної класифікації активів регіону / території; не визначено порядок анонсованої якісної діагностики потенціалу та проблем територій, що потребують державної підтримки; виключно в межах розвитку соціальної інфраструктури обумовлено необхідність запровадження систем управління професійними ризиками. Дотепер не усунуто розбіжність типології функціональних типів територій у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (прикордонні регіони; прикордонні території у несприятливих умовах; монофункціональні міста; сільські території у несприятливих умовах; агломерації; гірські території Українських Карпат; природоохоронні території та об'єкти; тимчасово окуповані території України; макрорегіон «Азов –

Чорне море»; великі міста; середні міста; малі міста; зони впливу міжнародних транспортних коридорів) з типологією функціональних типів територій (території відновлення; регіональні полюси зростання; території з особливими умовами для розвитку; території сталого розвитку), що регламентована частиною другою статті 11² оновленого Закону України «Про засади державної регіональної політики» [15]. Цим законом визначено, що функціональний тип території – це макрорегіон, мікрорегіон чи територіальна громада, які характеризуються сукупністю спільних соціальних, просторових, екологічних, економічних, безпекових та інших особливостей. Але урядом дотепер не визначено переліку функціональних типів територій, а також вимог щодо показників для віднесення територій до різних функціональних типів, що спричинює декларативність імплементації територіально-орієнтованого та безпекового підходу до розроблення відповідних документів державної регіональної політики.

Підкреслимо також, що відповідно до пункту 14 статті Закону України «Про засади державної регіональної політики» середньо – та довгострокове планування означено функцією державного управління з обрання пріоритетів, визначення, урахування наявних ресурсів, цілей та напрямів розвитку, розроблення та виконання взаємопов'язаних завдань і заходів соціально-економічного розвитку на середньо-(від трьох до п'яти років) і довгостроковий (понад п'ять років) періоди, урахування наявних ресурсів, реальні та потенційні загрози.

Однак у чинних урядових актах, зокрема Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України [16], Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку [17], відсутній акцент щодо застосування інструментарію зміцнення резилентності регіонів / територій на основі ідентифікації ризиків та активів, оцінювання та аналізу їхнього взаємозв'язку в контексті стратегічного планування регіонального розвитку.

З позиції ж принципу юридичної визначеності, який є невід'ємною складовою принципу верховенства права, закріпленого статтею 8 Конституції України, на необхідності забезпечення якого неодноразово звертав увагу Конституційний Суд України, юридичні норми мають бути чіткими, ясними та недвозначними, оскільки інше не може забезпечити однакове застосування цих норм. Крім того, відповідно до частини другої статті 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, які, за тлумаченням Конституційного Суду України, повинні бути правовими актами юридично цілісного та структурно завершеного законодавчого регулювання.

З іншого боку, необхідність приведення українського законодавства у відповідність до права ЄС актуалізує можливість імплементації в національному законодавстві проєвропейського

методологічного інструментарію в частині інтегрованого зміцнення резилентності соціально-економічних систем на всіх її рівнях – від національного до місцевого, включно з домогосподарствами.

Отже, з огляду на стратегічне значення для України динамічного відновлення та резилентного зміцнення економіки її регіонів першоосновою має бути резилентність національного законодавства, адаптованого до міжнародної практики посилення резилентності соціально-економічних систем. А першим етапом зміцнення резилентності економіки регіонів є системна інституціоналізація проєвропейського методологічного забезпечення інтегрованого зміцнення резилентності соціально-економічних систем загалом.

В умовах невідворотної ендогенізації регіонального розвитку в Україні другим етапом зміцнення резилентності економіки регіонів постає ідентифікація та верифікація активів, для чого слід здійснити їх системну інвентаризацію в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць і територіальних громад. Проблема стагнації у сфері раціонального використання та обліку активів регіонального розвитку спостерігалася впродовж усіх років незалежності України, посилюючи диспропорції економічної диференціації регіонів. А пролонгація такого стану речей є істотною перешкодою для комбінованого зміцнення здатності до поглинання, адаптації в системі чи її трансформації, блокує нарощування потенціалу реагування регіону / територій в умовах довготривалих стресів, змін і невизначеності.

Належить запровадити безстроковий і безперервний моніторинг динаміки резилентності здатності активів регіонів / територій та потужності впливу на ці активи основних ризиків, використовуючи релевантні статичні чи динамічні показники (їх параметри), а також забезпечити інформаційний онлайн-доступ вигодонабувачів (бенефіціарів) і заінтересованих сторін державної регіональної політики до моніторингу, що варто визначити третім етапом зміцнення резилентності економіки регіонів. Хоча на принципах актуальності, достовірності, повноти, цілісності, точності, обґрунтованості та офіційності геопросторових даних робиться акцент, у Законі України «Про національну інфраструктуру геопросторових даних» від 13.04.2020 р. № 554-IX [18] до переліку геопросторових даних віднесено лише ризики поширення інфекційних захворювань, а також зони природного ризику (зони надзвичайної екологічної ситуації), деградовані землі (земельні ділянки, поверхня яких порушена внаслідок землетрусу, зсувів, карстоутворення, повеней, добування корисних копалин). Фіксації всього спектра об'єктивних обмежень (безпекових, бюджетно-фіскальних, економічних, просторових, соціальних та ін.), що впливають на використання потенціалу активів територій, у цьому переліку не передбачено. Тому створення та забезпечення функціонування єдиної геоінформаційної системи здійснення моніторингу та оцінювання розвитку регіонів,

територіальних громад і функціональних типів територій слід реалізувати з позиції впровадження аналізу резилентності їхніх активів до впливу реальних чи потенційних ризиків чи обмежень.

На нашу думку, повноцінна реалізація означених трьох етапів зміцнення резилентності економіки регіонів є детермінантом обов'язкової імплементації четвертого етапу – розроблення та впровадження системоформувальної концепції стійкості (резилентності) економіки на рівні регіону, територіальних громад, функціональних типів територій (далі – Концепція) як фундаментального правового акту динамічно-превентивного секторально-функціонального прогнозування та планування збалансованого посилення резилентності відповідних об'єктів державної регіональної політики.

Положеннями Концепції доцільно окреслити основні напрями зміцнення резилентності економіки регіонів саме за рахунок ексклюзивного використання внутрішніх адаптивних драйверів розвитку на місцевому рівні, позаяк рівень резилентності громади позначається на резилентності її мешканців, рівні та якості їхнього життя. На місцевому рівні драйвери зростання економіки є чинниками синергетичного зміцнення її резилентності та мають формувати пріоритетні напрями сталого розвитку об'єднаних територіальних громад, а на загальнонаціональному – стратегічні пріоритети макроекономічної та інноваційної політики держави, середньострокові пріоритетні напрями інноваційної діяльності загальнодержавного та галузевого рівнів. Підкреслимо, що, на думку академіка НАН України Б. Данилишина [3], драйвери економічного зростання – сукупність механізмів, які вловлюють попит, каталізують імпульси, що йдуть від нього, охоплюють на відповідному етапі різні активи (матеріальні, фінансові, інформаційні, трудові) у русло руху, змінюють економічну ситуацію в країні. Визначальними драйверами вчений вважає аграрний сектор і розвиток транспортно-логістичної інфраструктури. Тому в Концепції апіорі належить зазначити такі головні напрями зміцнення резилентності економіки регіонів:

- виробництво безпечної та якісної сільськогосподарської продукції, її експортоорієнтована переробка;
- повоєнне відновлення, модернізація та розвиток критичної, цивільної, транспортно-логістичної, енергетичної, промислової, туристично-логістичної інфраструктури в регіоні; забезпечення інфраструктурної з'єднаності з ЄС.

Реальним драйвером економічного зростання України є розвиток цифрової економіки, що також істотно посилює резилентність економіки регіонів. Очевидно, що цифрова трансформація реалізації повноважень державними органами та органами місцевого самоврядування є основою для забезпечення прозорості та мінімізації корупційних ризиків у діяльності цих органів, детінізації активів і посилення економічних можливостей територій. Тому третім напрямом означеної Концепції має бути

цифрова трансформація і цифровий розвиток у регіоні та територіальних громадах.

Інновації також варто розглядати серед основних драйверів економічного розвитку, модернізації та зміцнення економіки, а імплементація смарт-спеціалізації може забезпечити запровадження інновацій у найбільш перспективні галузі регіональної економіки, підвищення конкурентоспроможності регіонів, оптимізацію структури економіки, заснованої на знаннях, і залученість вітчизняних підприємств до глобальних ланцюжків доданої вартості. Водночас смарт-спеціалізація може бути унікальним інструментом виявлення та стимулювання реалізації стратегічних цілей розвитку новітніх територіальних громад залежно від специфіки та типу територій, зокрема територій з незначним промисловим потенціалом чи територій з потужним рекреаційно-оздоровчим, історико-культурним, природно-заповідним потенціалом. Отже, інноваційна трансформація місцевої економіки на засадах смарт-спеціалізації постає четвертим напрямом ексклюзивного збалансованого зміцнення резилентності активів та економіки конкретної території шляхом інтегрованого створення та ефективного функціонування інфраструктури підтримки підприємництва у вигляді технопарків, бізнес-інкубаторів, мереж надання послуг підприємствам (зокрема на засадах державно-приватного партнерства), сприяння розвитку кластерних мереж.

Ексклюзивність інноваційної трансформації місцевої економіки зумовлюється переходом до «зеленої економіки» – економіки, яка підвищує добробут людей, забезпечує соціальну справедливість і водночас істотно знижує ризики для довкілля і запобігає його збіднінню. Забезпечення переходу до моделі «зеленої економіки» трансформуватиме економіку в напрямі вуглецево-нейтрального розвитку відповідно до Паризької угоди, що наближає Україну до «Європейського зеленого курсу» – програми дій Єврокомісії для переходу до кліматично нейтральної Європи до 2050 р., а також до виконання положень Угоди про асоціацію з ЄС. Тому впровадження принципів «зеленої економіки», адаптація інструментів політики регіонального розвитку до цілей «Європейського зеленого курсу» (упровадження секторальних кліматичних політик для енергетики, промисловості, транспорту, житлово-комунального господарства, аграрного сектору та інших галузей; упровадження ініціатив щодо розвитку відновлюваних джерел енергії, розвитку циркулярної економіки, функціонування систем інтегрованого поводження з відходами; залучення інвестицій в екомодернізацію та проекти екологічного спрямування) як невідворотний процес досягнення цілей кліматичної нейтральності слід виокремити п'ятим напрямом Концепції. Реалії воєнного стану в Україні засвідчили нагальність трансформації національної енергетичної інфраструктури та розбудови сучасної «зеленої» енергетики для протидії будь-яким військовим, економічним чи навіть кліматичним загрозам.

Важливим драйвером економічного зростання в країнах-членах ЄС та багатьох інших розвинених країнах є розвиток підприємництва, що так само доцільно враховувати, розробляючи означену Концепцію. Це пов'язано з тим, що малі та середні підприємства найбільш ефективно адаптуються до змінних умов середовища, займаючи ніші, які не є актуальними для великих підприємств, сприяють швидкій дифузії інновацій в усі сфери ринку та реально зміцнюють потенціал територій. А в умовах розв'язаної російською федерацією війни підприємство є базисом стійкості економіки України та її регіонів. Тому підтримка проектів і програм міжрегіональної взаємодії територіальних громад на засадах розвитку інститутів громадянського суспільства, суспільних ініціатив, спрямованих на створення умов для малого та середнього підприємництва щодо впровадження принципів циркулярного екологічно безпечного виробництва; інвестування в науково-дослідну діяльність шляхом реалізації заходів з розвитку співпраці науково-дослідного та реального секторів доцільно визначити шостим напрямом Концепції.

Зважаючи на посилення уваги міжнародної спільноти до проблем охорони навколишнього природного середовища, інституційну адаптацію механізмів міжнародного й регіонального співробітництва у сфері охорони довкілля, зокрема в межах природоохоронної діяльності урядових і неурядових міжнародних організацій, для захисту, аналізу та контролю за станом навколишнього природного середовища, природних територій і об'єктів, що підлягають особливій охороні, а також фіксування фактів екологічних правопорушень і злочинів, належить виокремити сьомим напрямом Концепції.

Очевидно, що з огляду на необхідність повноцінної реалізації Концепції наскрізним завершальним (восьмим) напрямом постає забезпечення системності, збалансованості, узгодженості та публічності у сфері просторового розвитку шляхом створення системи формування, реалізації та корегування документів інтегрованого просторового розвитку на регіональному та місцевому рівнях; обов'язкового врахування вимог містобудівної документації під час розроблення та реалізації програм соціально-економічного розвитку; забезпечення заходів щодо реалізації містобудівної документації фінансуванням на відповідний період; надання можливості доступу в режимі перегляду до містобудівної документації будь-якої адміністративно-територіальної одиниці чи територіальної громади з деталізацією до окремої земельної ділянки.

Тому затвердження змісту та структури Концепції, порядку внесення змін до цього документа варто здійснити нормами закону та встановити, що розроблення документів стратегічного планування і реалізації державної регіональної політики щодо розвитку регіонів, територіальних громад і функціональних типів територій здійснюється на основі неухильного врахування норм Концепції, чим буде усунуто прогалини чинного законодавства щодо послідовності, взаємопов'язаності, збалансованості та

інтегрованості процесу стратегування і планування у сфері регіонального розвитку.

Висновки. В умовах ендогенізації регіонального розвитку в Україні зміцнення резилентності економіки регіонів постає невідворотним напрямом інтеграції національної економічної системи в європейську та стане важливим елементом у розбудові відносин з ЄС, що потребуватиме застосування релевантного інструментарію зміцнення резилентності регіонів / територій на основі ідентифікації ризиків та активів, оцінювання та аналізування їхнього взаємозв'язку в контексті стратегічного планування регіонального розвитку. Наскрізним елементом політики зміцнення резилентності економіки регіонів постає Концепція стійкості (резилентності) економіки на рівні регіону, територіальних громад і функціональних типів територій.

З позиції стратегічного значення для України динамічного відновлення та резилентного зміцнення економіки її регіонів, імплементація такої Концепції на основі реалізації запропонованих етапів і напрямів має забезпечити формування моделі випереджального соціально-економічного розвитку регіону, ураховуючи кліматично нейтральне повоєнне відновлення та зміцнення потенціалу територіальних громад, створення робочих місць і забезпечуючи в такий спосіб поступове наближення якості життя до європейських стандартів.

Список використаних джерел

1. Пирожков С. І., Божок С. В., Хамітов Н. В. Національна стійкість (резильєнтність) країни: стратегія і тактика випередження гібридних загроз. *Вісник НАН України*. 2021. № 8. С. 74-82. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2021.08.074>
2. Пирожков С. І. Національна стійкість України: стратегія забезпечення. *Український географічний журнал*. 2022. № 2. С. 3-10. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2022.02.003>
3. Данилишин Б. Про драйвери зростання української економіки. *NV.ua*: сайт. 14.03.2019. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/pro-drayveri-zrostannya-ekonomiki-ukrajini-50010791.html>
4. Longstaff P. H., Koslowski T. G., Geoghegan W. Translating Resilience: A Framework to Enhance Communication and Implementation. *Proceedings of the fifth Symposium on Resilience Engineering, resilience engineering association*. Semantic Scholar: Website. 2013. URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Translating-Resilience%3A-A-Framework-to-Enhance-and-Longstaff-Koslowski/8b6aaba82c7ca6cb550c75a97c00347b767d0e44>
5. Пахненко О. М. Сутність та складові резильєнтності громад в контексті COVID-19. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-51>
6. Іванюк У. В. Теоретичне підґрунтя дослідження резилентності соціально-економічної системи в умовах впливу глобальних тенденцій. *Напрями удосконалення соціально-гуманітарних відносин в сучасних умовах розвитку України та світу*: монографія. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. С. 284-290.

7. Martin R. Regional Economic Resilience, Hysteresis and Recessionary Shocks. *Journal of Economic Geography*. 2012. Vol. 12(1). Pp. 1-32.

8. Глобальні чинники та ризики ендегенного розвитку регіонів / наук. ред. М. І. Мельник. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України, 2022. 150 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).

9. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 5.08.2020 р. № 695. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

10. Defining Disaster Resilience. A DFID Approach Paper. DFID; UK Aid, 2011. 20 p. URL: <https://reliefweb.int/report/world/defining-disaster-resilience-dfid-approach-paper>

11. Mitchell A. Risk and Resilience: From Good Idea to Good Practice. *OECD Development Assistance Committee Working Paper*. 2013. Vol. 13. URL: https://www.oecd.org/dac/conflict-fragility-resilience/docs/Resilience_and_Risk_Good_ideas_Good_practice.pdf

12. MacLeman H., Malik Miller A., Marty L. *Resilience systems analysis: Learning and recommendations report*. Paris: OECD Publishing, 2017. 88 p. URL: <https://www.alnap.org/help-library/resilience-systems-analysis-learning-and-recommendations-report>

13. Бойко А. В. Концептуалізація стійкості національної економіки. *Вісник Київського національного університету торговельно-економічного*. 2014. № 1. С. 5-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2014_1_2

14. Вакарюк О. Нова Концепція МСФЗ: що нас чекає. *МСФЗ*: сайт. 2018. URL: https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ001658

15. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5.02.2015 р. № 156-VIII. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

16. Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів: постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 р. № 931. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-%D0%BF#n8>

17. Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів: постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 р. № 932. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF#Text>

18. Про національну інфраструктуру геопросторових даних: Закон України від 13.04.2020 р. № 554-IX. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text>

References

1. Pyrozhhov, S. I., Bozhok, Ye. V., & Khamitov N. V. (2021). Natsional'na stiykist' (rezyl'yentnist') krayiny: stratehiya i taktyka vyperedzhennya hibrydnykh hzahroz [National resilience of the country: strategy and tactics of anticipation of hybrid threats]. *Visnyk Natsional'noyi Akademiyi Nauk Ukrayiny – Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, 8, 74-82. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2021.08.074> [in Ukrainian].

2. Pyrozhhov, S. I. (2022). Natsional'na stiykist' Ukrayiny: stratehiya zabezpechennya [National stability of Ukraine: security strategy]. *Ukrayins'kyi heohrafichnyi zhurnal – Ukrainian Geographical Journal*, 2, 3-10. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2022.02.003> [in Ukrainian].

3. Danylyshyn, B. (2019, Mar 14). Prodrayvery zrostanny aukrayins'koyi ekonomiky [About drivers of growth of the Ukrainian economy]. *NV.ua*: Website. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/opinion/pro-dravyverizrostannya-ekonomiky-ukrajini-50010791.html> [in Ukrainian].

4. Longstaff, P. H., Koslowski, T. G., & Geoghegan, W. (2013). Translating Resilience: A Framework to Enhance Communication and Implementation. In *Proceedings of the fifth Symposium on Resilience Engineering, resilience engineering association. Proceedings of the fifth Symposium on Resilience Engineering, resilience engineering association. Semantic Scholar*: Website. Retrieved from <https://www.semanticscholar.org/paper/Translating-Resilience%3A-A-Framework-to-Enhance-and-Longstaff-Koslowski/8b6aaba82c7ca6cb550c75a97c00347b767d0e44>

5. Pakhnenko, O. (2022). Sutnist' ta skladovi rezyl'yentnosti hromad v konteksti COVID-19 [Essence and components community resilience in the context of COVID-19]. *Ekonomika ta suspil'stvo – Economy and society*, 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-51> [in Ukrainian].

6. Ivanyuk, U. V. (2022). Teoretychne pidgruntya doslidzhennya rezyl'yentnosti sotsial'no-ekonomichnoyi systemy v umovakh vplyvu hlobal'nykh tendentsiy [The theoretical basis of the study of the resilience of the socio-economic system under the influence of global trends]. In *Napryamy udoskonalennya sotsial'no-humanitarnykh vidnosyn v suchasnykh umovakh rozvytku Ukrayiny ta svitu [Directions of improvement of social and humanitarian relations in modern conditions of development of Ukraine and the world]* (pp. 284-290). Kharkiv. [in Ukrainian].

7. Martin, R. (2012). Regional Economic Resilience, Hysteresis and Recessionary Shocks. *Journal of Economic Geography*, 12(1), 1-32.

8. Melnyk, M. I. (Ed.) (2022). *Hlobal'ni chynnyky ta ryzyky endohennoho rozvytku rehioniv [Global factors and risks of endogenous development of regions]*. Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. (Series «Problems of regional development»). [in Ukrainian].

9. Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi stratehiyi rehional'noho rozvytku na 2021-2027 roky [On approval of the State Regional Development Strategy for the period up to 2020] (2020). Resolution of the Cabinet of

Ministers of Ukraine, adopted on 2020, Aug 5, 695. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

10. Defining Disaster Resilience (2011). *A DFID Approach Paper*. DFID; UK Aid. Retrieved from <https://reliefweb.int/report/world/defining-disaster-resilience-dfid-approach-paper>

11. Mitchell, A. (2013). Risk and Resilience: From Good Idea to Good Practice. *OECD Development Assistance Committee Working Paper*, 13. Retrieved from https://www.oecd.org/dac/conflict-fragility-resilience/docs/Resilience_and_Risk_Good_ideas_Good_practice.pdf

12. MacLeman, H., Malik Miller, A., & Marty, L. *Resilience systems analysis: Learning and recommendations report*. Paris: OECD Publishing. Retrieved from <https://www.alnap.org/help-library/resilience-systems-analysis-learning-and-recommendations-report>

13. Boyko, A. V. (2014). Kontseptualizatsiya stiykosti natsional'noyi ekonomiky [Conceptualization of the sustainability of the national economy]. *Visnyk Kyivsk'oho natsional'noho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu – Bulletin of the Kyiv National University of Trade and Economics*, 1, 5-19. [in Ukrainian].

14. Vakaryuk, O. (2018). Nova Kontseptsiya MSFZ: shcho nas chekaye [New Concept of IFRS: what awaits us]. *IFRS: Website*. Retrieved from https://msfz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/FZ001658 [in Ukrainian].

15. Pro zasady derzhavnoyi rehional'noyi polityky [On the Principles of State Regional Policy] (2015). Law of Ukraine, adopted on 2015, Feb 5, 156-VIII. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> [in Ukrainian].

16. Pro zatverdzhennya Poryadku rozroblennya rehional'nykh stratehiy rozvytku i planiv zakhodiv z yikh realizatsiyi, a takozh provedennya monitorynhu ta otsinky

rezul'tatyvnosti realizatsiyi zaznachenyykh rehional'nykh stratehiy i planiv zakhodiv [On Approval of the Procedure for the Development of Regional Development Strategies and Plans for their Implementation, as well as the monitoring and evaluation of the effectiveness of the implementation of these regional strategies and action plans] (2015). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2015, Nov 11, 932. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

17. Pro zatverdzhennya Poryadku rozroblennya rehional'nykh stratehiy rozvytku i planiv zakhodiv z yikh realizatsiyi, a takozh provedennya monitorynhu ta otsinky rezul'tatyvnosti realizatsiyi zaznachenyykh rehional'nykh stratehiy i planiv zakhodiv [On Approval of the Procedure for the Development of Regional Development Strategies and Plans for their Implementation, as well as the monitoring and evaluation of the effectiveness of the implementation of these regional strategies and action plans] (2015). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2015, Nov 11, 932. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

18. Pro natsional'nu infrastrukturu heoprostorovykh danykh [On the national geospatial data infrastructure] (2020). Law of Ukraine, adopted on 2020, Apr 13, 554-IX. *Legislation of Ukraine: Website*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20#Text> [in Ukrainian].

Статтю підготовлено в межах виконання НДР «Глобалізаційні чинники та ризики ендегенного розвитку регіонів України» (державний реєстраційний номер НДР 0121U111754).

Надійшло 03.03.2023 р.